

Spis treści

Biogramy autorów i redaktorów tomu trzeciego	15
Wstęp do tomu trzeciego	21
DZIAŁ VIII	
CZŁOWIEK W RELACJI Z INNYM	25
42. Wiedza jednostki i sądy o świecie społecznym	27
42.1. Struktury wiedzy i rozumienie świata społecznego	27
42.1.1. Budowa i rodzaje schematów	28
42.1.2. Wpływ schematów na przetwarzanie informacji	34
42.2. Procesy atrybucji	45
42.2.1. Teorie atrybucji w psychologii	46
42.2.2. Błędy i tendencyjności procesu atrybucji	60
42.2.3. Funkcje procesów atrybucji, czyli dlaczego pytamy „Dlaczego?”	67
42.3. Ocenianie ludzi	68
42.3.1. Ocenianie jako oddolna integracja danych	69
42.3.2. Ocenianie jako odgórne wykorzystanie schematu	72
42.3.3. Ocenianie jako tendencyjne sprawdzanie hipotez	74
42.4. Podsumowanie	76
PYTANIA SPRAWDZAJĄCE	77
LITERATURA ZALECANA	77
43. Postawy i ich zmiana	79
43.1. Geneza postaw	79
43.1.1. Postawa jako rezultat przekonań	80
43.1.2. Postawa jako rezultat emocji	81
43.1.3. Postawa jako rezultat zachowań	83
43.1.4. Przejmowanie postaw od innych	84
43.2. Wpływ postaw na rozumienie świata	84
43.2.1. Selektywność poszukiwania informacji	84
43.2.2. Tendencyjność interpretacji danych odbieranych na bieżąco i z pamięci	85
43.3. Wpływ postaw na zachowanie	86
43.3.1. Poziom ogólności postawy i zachowania	87
43.3.2. Moderatory zgodności zachowania z postawami	87
43.3.3. Mediatory zgodności zachowania z postawami	89
43.4. Mechanizmy zmiany postaw	92
43.4.1. Teorie zmiany postaw	92
43.4.2. Wyznaczniki skutecznej zmiany postaw	97
43.5. Podsumowanie	105
PYTANIA SPRAWDZAJĄCE	105
LITERATURA ZALECANA	106
44. Tożsamość i współzależność	107
44.1. Psychologia tożsamości	107
44.1.1. Tożsamość jako przedmiot psychologii	108
44.1.2. Tożsamość dostępna samemu sobie	112
44.1.3. Tożsamość społeczna i tożsamość osobista	117
44.2. Współzależność społeczna	125
44.2.1. Człowiek – istota ekonomiczna	126
44.2.2. Kiedy ludzie kooperują	130
44.2.3. Reinterpretacja konfliktu interesów	137
44.2.4. Na granicy i poza granicami racjonalności	142

44.3 Podsumowanie	143
PYTANIA SPRAWDZAJĄCE	144
LITERATURA ZALECANA	144
45. Relacje interpersonalne	147
45.1. Agresja	147
45.1.1. Teorie agresji	148
45.1.2. Wyznaczniki agresji	155
45.1.3. Jak zahamować agresję?	161
45.2. Pomaganie innym	164
45.2.1. Teorie wyjaśniające pomaganie	164
45.2.2. Wyznaczniki pomagania	171
45.3. Atrakcyjność interpersonalna	175
45.3.1. Teorie atrakcyjności	175
45.3.2. Wyznaczniki atrakcyjności	178
45.4. Podsumowanie	185
PYTANIA SPRAWDZAJĄCE	186
LITERATURA ZALECANA	186
46. Wpływ społeczny	187
46.1. Wpływ obecności innych	188
46.1.1. Facylitacja społeczna	188
46.1.2. Kiedy facylitacja, kiedy zahamowanie?	188
46.2. Konformizm	189
46.2.1. Co konformizm nasila, a co osłabia?	190
46.2.2. Dlaczego ludzie bywają konformistyczni?	190
46.2.3. Nonkonformizm	191
46.2.4. Kiedy mniejszość bywa siłą?	191
46.3. Polaryzacja grupowa	192
46.4. Wpływ w grupie	193
46.4.1. Rozproszenie odpowiedzialności	193
46.4.2. Próżniactwo społeczne	193
46.4.3. Teoria wpływu społecznego	194
46.4.4. Dynamiczna teoria wpływu społecznego	195
46.5. Posłuszeństwo i przysługa	198
46.5.1. Posłuszeństwo	199
46.5.2. Uleganie prośbom	200
46.6. Podstawy sprawowania władzy	202
46.7. Podsumowanie	203
PYTANIA SPRAWDZAJĄCE	204
LITERATURA ZALECANA	204
47. Stereotypy i uprzedzenia	205
47.1. Stereotypy społeczne	206
47.1.1. Różne podejścia do stereotypów	206
47.1.2. Cechy stereotypów	207
47.1.3. Trwałość stereotypów	208
47.1.4. Geneza stereotypów	208
47.1.5. Funkcje stereotypów	211
47.1.6. Stereotypy a spostrzeganie osób	212
47.1.7. Metody badania stereotypów	213
47.1.8. Stereotypy a zachowanie	214
47.1.9. Czy stereotyp jest prywatną koncepcją natury ludzkiej?	214
47.2. Uprzedzenia	214
47.2.1. Uprzedzenia awersywne, dominatywne i wewnętrznie sprzeczne	215
47.2.2. Uprzedzenia jawne i uprzedzenia ukryte	216
47.2.3. Geneza uprzedzeń	216
47.2.4. Korelaty uprzedzeń	218

47.2.5. Metody badania uprzedzeń	219
47.2.6. Modyfikacja stereotypów i uprzedzeń	220
47.3. Podsumowanie	223
PYTANIA SPRAWDZAJĄCE	223
LITERATURA ZALECANA	223

DZIAŁ IX

EDUKACJA	225
----------	-----

48. Psychologia wychowania	227
----------------------------	-----

48.1. Przedmiot psychologii wychowania	227
--	-----

48.1.1. Pojęcie wychowania	228
----------------------------	-----

48.1.2. Uwiklanie praktyczne psychologii wychowania	230
---	-----

48.1.3. Zadania psychologii wychowania	230
--	-----

48.2. Wychowanie jako czynnik rozwoju człowieka	233
---	-----

48.2.1. Wychowanie jako czynnik zmiany indywidualnej i zmiany społecznej	233
--	-----

48.2.2. Wychowanie jako czynnik modyfikujący sieć związków społecznych jednostki	234
--	-----

48.2.3. Socjalizujący i emancypujący wpływ wychowania	236
---	-----

48.3. Koncepcje rozwoju człowieka a modele wychowania	239
---	-----

48.3.1. Dojrzewanie i uczenie się a rozwój człowieka	239
--	-----

48.3.2. Kryteria wyodrębniania modeli wychowania	241
--	-----

48.3.3. Podstawowe modele wychowania	245
--------------------------------------	-----

48.3.4. Rozłączność czy komplementarność modeli wychowania?	246
---	-----

48.4. Interakcja wychowawcza	247
------------------------------	-----

48.4.1. Cechy interakcji wychowawczej	247
---------------------------------------	-----

48.4.2. Rodzaje interakcji wychowawczej	249
---	-----

48.4.3. Podmiotowa interakcja wychowawcza – kompetencje wychowawcy	252
--	-----

48.5. Strategie działań wychowawczych	253
---------------------------------------	-----

48.6. Podsumowanie	256
--------------------	-----

PYTANIA SPRAWDZAJĄCE	257
----------------------	-----

LITERATURA ZALECANA	257
---------------------	-----

49. Psychologia kształcenia	259
-----------------------------	-----

49.1. Nabywanie kompetencji	260
-----------------------------	-----

49.1.1. Porównanie wiedzy i umiejętności specjalistów i nowicjuszy	260
--	-----

49.1.2. Rozwój kompetencji w różnych dziedzinach	261
--	-----

49.2. Analiza procesu nauczania	266
---------------------------------	-----

49.2.1. Trzy modele procesu nauczania	266
---------------------------------------	-----

49.2.2. Złożoność i dynamika jako istotne cechy nauczania w klasie	269
--	-----

49.2.3. Rutyny nauczycielskie	270
-------------------------------	-----

49.2.4. Rola stylów nauczania w formowaniu się sukcesów i niepowodzeń edukacyjnych	271
--	-----

49.3. Cele uczenia się: główny paradygmat badań nad czynnikami motywacyjnymi i poznawczymi w procesie kształcenia	274
---	-----

49.3.1. Cele wykonaniowe i sprawnościowe a motywacja uczniów	274
--	-----

49.3.2. Cele uczenia się a motywacja wewnętrzna i subiektywne definiowanie pojęcia zdolności	275
--	-----

49.3.3. Nowe tendencje w problematyce celów uczenia się	276
---	-----

49.4. Rola wykształcenia w funkcjonowaniu jednostki we współczesnym świecie	278
---	-----

49.5. Podsumowanie	279
--------------------	-----

PYTANIA SPRAWDZAJĄCE	280
----------------------	-----

LITERATURA ZALECANA	280
---------------------	-----

DZIAŁ X

DZIAŁALNOŚĆ ZAWODOWA I PUBLICZNA	281
----------------------------------	-----

50. Psychologia pracy	283
-----------------------	-----

50.1. Problem i paradygmaty psychologii pracy	283
---	-----

50.1.1. Przedmiot psychologii pracy	283
-------------------------------------	-----

50.1.2. Paradygmaty psychologii pracy	285
---------------------------------------	-----

50.2. Podstawowe dziedziny psychologii pracy	287
--	-----

50.2.1. Tradycyjne dziedziny psychologii pracy	287
50.2.2. Współczesne dziedziny psychologii pracy	289
50.3. Rozwój psychologii pracy	290
50.3.1. Początki psychologii pracy	290
50.3.2. Perspektywy rozwoju psychologii pracy	292
50.4. Metody i strategie psychologii pracy	295
50.4.1. Techniki i metody psychologii pracy	295
50.4.2. Techniki i strategie modelowania decyzji kadrowych	300
50.5. Dehumanizacja pracy i bezrobocie	305
50.5.1. Aktywność zawodowa a zdrowie psychiczne	306
50.5.2. Dyskryminacja w zatrudnieniu i bezrobocie	308
50.6. Rozwój zawodowy i doradztwo zawodowe	311
50.6.1. Rozwój zawodowy	311
50.6.2. Doradztwo zawodowe	317
50.7. Podsumowanie	319
PYTANIA SPRAWDZAJĄCE	320
LITERATURA ZALECANA	320
51. Psychologia organizacji	321
51.1. Organizacja i zachowania organizacyjne	321
51.1.1. Organizacja a psychologia	322
51.1.2. Kultura i dopasowanie organizacji	325
51.2. Zadowolenie z pracy i motywacja pracy	329
51.2.1. Zadowolenie z pracy	329
51.2.2. Teorie motywacji pracy	331
51.3. Przywództwo i partycypacja	334
51.3.1. Przywództwo	334
51.3.2. Partycypacja	337
51.4. Systemy organizacyjne i techniczne	339
51.4.1. Rozwój systemów organizacji	339
51.4.2. Systemy techniczne	343
51.5. Podsumowanie	349
PYTANIA SPRAWDZAJĄCE	350
LITERATURA ZALECANA	350
52. Psychologia ekonomiczna	351
52.1. Psychologia i ekonomia	351
52.2. Percepcja zjawisk ekonomicznych	352
52.2.1. Potoczna wiedza o zjawiskach ekonomicznych	352
52.2.2. Główne kategorie oceny działań ekonomicznych	353
52.2.3. Jak ludzie przyswajają sobie wiedzę o ekonomii?	354
52.3. Oczekiwania ekonomiczne i ich konsekwencje	355
52.3.1. Czym są oczekiwania ekonomiczne?	355
52.3.2. Oczekiwania ekonomiczne i przewidywanie zjawisk ekonomicznych	357
52.4. Psychologia inwestowania i przedsiębiorczości	358
52.4.1. Natura przedsiębiorczości i charakterystyka osób przedsiębiorczych	358
52.4.2. Motywacja osiągnięć w działalności gospodarczej	360
52.4.3. Przedsiębiorczość i stosunek do ryzyka	360
52.4.4. Pułapki inwestycyjne: problem utopionych pieniędzy	362
52.5. Płacenie podatków	363
52.5.1. Wysokość podatków i wydajność pracy	363
52.5.2. Unikanie płacenia podatków i oszustwa podatkowe	364
52.6. Zachowania konsumenckie	366
52.6.1. Strategie wyboru refleksyjnego	366
52.6.2. Przywiązanie do marki	370
52.6.3. Kupowanie impulsywne	371
52.7. Psychologia oszczędzania	374

52.7.1. Formy i motywy oszczędzania	374
52.7.2. Czynniki warunkujące oszczędzanie	374
52.7.3. Oszczędzanie i problem odroczonej gratyfikacji	375
52.8 Podsumowanie	377
PYTANIA SPRAWDZAJĄCE	378
LITERATURA ZALECANA	378
53. Psychologia polityczna	379
53.1 Obejmowanie ról związanych z władzą i sposób funkcjonowania w tych rolach	380
53.1.1. Nastawienie pragmatyczne i ideologiczne	380
53.1.2. Makiawelizm	381
53.1.3. „Bezwzględny gracz”	382
53.2. Percepcja i ocena zjawisk politycznych. Polityczne myślenie	383
53.2.1. Percepcja i ocena polityków	383
53.2.2. Ocena zjawisk politycznych: „Symboliczna polityka”	384
53.2.3. Ocena teraźniejszości i ocena przeszłości	386
53.2.4. Diagnoza teraźniejszości a wyobrażenia o przyszłości – myślenie ideologiczne	387
53.3. Mentalność społeczno-polityczna	388
53.3.1. Orientacja hierarchiczna versus równościowa	389
53.3.2. Orientacja kolektywistyczna versus indywidualistyczna	390
53.3.3. Orientacja lewicowa versus prawicowa	391
53.3.4. Badania nad mentalnością polskiego społeczeństwa	392
53.4. Zachowania i postawy polityczne	393
53.4.1. Formy podejmowanej aktywności politycznej	394
53.4.2. Poparcie (lub zwalczanie) określonych programów, postaci i ugrupowań politycznych	395
53.4.3. Przyczyny bierności politycznej	395
53.5. Konflikty polityczne	396
53.5.1. Sytuacja konfliktowa i konflikt	396
53.5.2. Geneza konfliktów politycznych	397
53.5.3. Definicja przeciwnika	398
53.5.4. Dynamika konfliktu	399
53.5.5. Sposoby rozwiązywania konfliktów	399
53.5.6. Zapobieganie konfliktom	401
53.6. Podsumowanie	402
PYTANIA SPRAWDZAJĄCE	403
LITERATURA ZALECANA	403
54. Psychologia ekologiczna	405
54.1. Główne nurty psychologii ekologicznej	405
54.1.1. Źródła zainteresowania środowiskiem	406
54.1.2. Terminologia	412
54.1.3. Psychologia ekologiczna w ujęciu Barkera i Wrighta	413
54.1.4. Psychologia środowiskowa	417
54.2. Psychologiczne uwarunkowania i konsekwencje postaw proekologicznych	420
54.2.1. Etyka ekologiczna	420
54.2.2. Ruchy „zielonych”	422
54.3. Rola przestrzeni w regulowaniu kontaktów z otoczeniem	424
54.3.1. Zachowania terytorialne zwierząt i utrzymywanie dystansów między nimi	424
54.3.2. Zachowania terytorialne ludzi	425
54.3.3. Dystanse przestrzenne między ludźmi	425
54.3.4. Poczucie prywatności	427
54.3.5. Załoczenie	427
54.3.6. Organizacja przestrzeni sprzyjająca interakcjom społecznym	431
54.4. Środowisko miejskie	432
54.4.1. Stres wielkomiejski	432
54.4.2. Wizje nowych miast	436
54.5. Podsumowanie	437

PYTANIA SPRAWDZAJĄCE	440
LITERATURA ZALECANA	440
DZIAŁ XI	
ZDROWIE I CHOROBA	441
55. Udział psychologii w rozwiązywaniu problemów zdrowia somatycznego	443
55.1. Problematyka zdrowia i choroby w badaniach psychologicznych	443
55.1.1. Czynniki stymulujące rozwój badań psychologicznych nad problematyką zdrowia i choroby	444
55.1.2. Ewolucja podejścia teoretycznego i metodologicznego	446
55.1.3. Problemy metodologiczne w badaniach psychologicznych nad zdrowiem i chorobą	449
55.2. Medycyna psychosomatyczna i behawioralna	450
55.2.1. Psychoanalityczne tradycje medycyny psychosomatycznej	450
55.2.2. Psychofizjologiczne tradycje medycyny psychosomatycznej	451
55.2.3. Współczesne tendencje w medycynie psychosomatycznej	452
55.2.4. Medycyna behawioralna	454
55.3. Psychologia zdrowia	456
55.3.1. Geneza psychologii zdrowia	456
55.3.2. Koncepcje zdrowia w naukach społecznych	457
55.3.3. Problematyka badawcza psychologii zdrowia	459
55.4. Podsumowanie	463
PYTANIA SPRAWDZAJĄCE	464
LITERATURA ZALECANA	464
56. Teoria stresu psychologicznego i radzenia sobie	465
56.1. Psychologiczne koncepcje stresu	466
56.1.1. Pojęcie stresu psychologicznego	466
56.1.2. Relacyjne ujęcia stresu w pracach psychologów polskich	468
56.1.3. Fenomenologiczno-poznawcze ujęcie stresu według Lazarusa	469
56.1.4. Teoria zachowania zasobów Hobfolla	471
56.1.5. Przyczyny stresu	472
56.2. Radzenie sobie ze stresem jako proces i jego organizacja	475
56.2.1. Pojęcie procesu radzenia sobie	475
56.2.2. Dwie funkcje radzenia sobie	476
56.2.3. Przebieg radzenia sobie	478
56.3. Strategie i styl radzenia sobie; problemy klasyfikacji i pomiaru	480
56.3.1. Radzenie sobie jako strategia	480
56.3.2. Radzenie sobie jako styl	483
56.4. Efektywność radzenia sobie	487
56.4.1. Efektywność procesu, strategii i stylu	487
56.4.2. Efektywność według różnych kryteriów	489
56.5. Podsumowanie	491
PYTANIA SPRAWDZAJĄCE	492
LITERATURA ZALECANA	492
57. Psychologiczne uwarunkowania powstawania i rozwoju chorób somatycznych	493
57.1. Uwarunkowania sytuacyjne	494
57.1.1. Badania nad stresem eksperymentalnym, prowadzone z udziałem zwierząt i ludzi	494
57.1.2. Badania w warunkach stresu naturalnego	495
57.1.3. Badania socjodemograficzne	497
57.2. Uwarunkowania osobowościowe	500
57.3. Wzór zachowania A	501
57.4. Integracja danych empirycznych – modele wyjaśniające	504
57.5. Nowe kierunki badań – psychoneuroimmunologia	509
57.5.1. Podstawowe informacje o układzie immunologicznym i jego funkcjach	509
57.5.2. Powiązanie układu immunologicznego z układem nerwowym i dokrewnym	509
57.5.3. Stres, funkcje układu immunologicznego, choroba	510
57.6. Podsumowanie	511

PYTANIA SPRAWDZAJĄCE	512
LITERATURA ZALECANA	512
58. Psychologiczne problemy chorych somatycznie	513
58.1. Choroba jako źródło stresu	514
58.2. Zachowania emocjonalne chorego	516
58.2.1. Emocje towarzyszące chorobie somatycznej	516
58.2.2. Formy radzenia sobie z emocjami w chorobie somatycznej	517
58.3. Zachowania chorego ukierunkowane na cele zdrowotne	523
58.3.1. Organizacja i formy instrumentalnego radzenia sobie z chorobą	523
58.3.2. Emocje a instrumentalne radzenie sobie z chorobą	525
58.4. Indywidualne style radzenia sobie z chorobą i ich efektywność	527
58.5. Podsumowanie	529
PYTANIA SPRAWDZAJĄCE	530
LITERATURA ZALECANA	530
59. Zdrowie behawioralne	533
59.1. Związek zdrowia z zachowaniem	533
59.2. Pojęcie i rodzaje zachowań zdrowotnych	535
59.2.1. Definicje zachowań zdrowotnych	536
59.2.2. Rodzaje zachowań zdrowotnych	539
59.3. Styl życia a zdrowie	541
59.4. Podmiotowe i środowiskowe uwarunkowania zachowań zdrowotnych	543
59.4.1. Badania nad strukturą zachowań zdrowotnych	543
59.4.2. Teoretyczne modele podmiotowych i sytuacyjnych uwarunkowań zachowań zdrowotnych	546
59.5. Zasady kształtowania zachowań zdrowotnych	550
59.6. Podsumowanie	551
PYTANIA SPRAWDZAJĄCE	552
LITERATURA ZALECANA	552
60. Wprowadzenie do psychologii klinicznej	555
60.1. Psychologia kliniczna jako dyscyplina	555
60.2. Norma a patologia psychiczna	560
60.3. Podsumowanie	564
PYTANIA SPRAWDZAJĄCE	564
LITERATURA ZALECANA	565
61. Psychologiczna diagnoza zaburzeń psychicznych	567
61.1. Diagnoza różnicowa i podstawowe narzędzia diagnostyczne	567
61.2. Diagnoza psychologicznych przyczyn i skutków zaburzeń psychicznych	571
61.2.1. Podstawowe narzędzia psychologicznej diagnozy przyczynowej	572
61.2.2. Diagnoza na potrzeby psychoterapii	575
61.3. Podsumowanie	580
PYTANIA SPRAWDZAJĄCE	580
LITERATURA ZALECANA	581
62. Podstawowe zaburzenia psychiczne	583
62.1. Zaburzenia nerwicowe	583
62.1.1. Klasyfikacja zaburzeń nerwicowych	583
62.1.2. Przyczyny zaburzeń nerwicowych	586
62.1.3. Leczenie zaburzeń nerwicowych	587
62.2. Zaburzenia osobowości i zaburzenia zachowania	588
62.2.1. Klasyfikacja zaburzeń osobowości i zaburzeń zachowania	589
62.2.2. Etiologia zaburzeń osobowości i zaburzeń zachowania	591
62.2.3. Leczenie zaburzeń osobowości i zaburzeń zachowania	591
62.3. Zaburzenia nastroju (zaburzenia afektywne)	592
62.3.1. Klasyfikacja zaburzeń nastroju	592
62.3.2. Etiologia zaburzeń nastroju	593
62.3.3. Leczenie zaburzeń nastroju	594
62.4. Schizofrenia	595

62.4.1. Klasyfikacja schizofrenii	596
62.4.2. Przebieg zaburzeń schizofrenicznych	597
62.4.3. Przyczyny schizofrenii	598
62.4.4. Leczenie schizofrenii	599
62.5. Podsumowanie	602
PYTANIA SPRAWDZAJĄCE	603
LITERATURA ZALECANA	603
63. Pomoc psychologiczna	605
63.1. Promocja zdrowia	607
63.1.1. Udział psychologii w promocji zdrowia	608
63.2. Prewencja psychopatologii	612
63.3. Interwencja kryzysowa	615
63.4. Poradnictwo psychologiczne	616
63.5. Grupy samopomocy	618
63.6. Podsumowanie	619
PYTANIA SPRAWDZAJĄCE	621
LITERATURA ZALECANA	621
64. Psychologia kliniczna dziecka	623
64.1. Specyficzne cechy psychologii klinicznej dziecka jako dyscypliny teoretycznej i stosowanej	623
64.1.1. Przedmiot i zadania psychologii klinicznej dziecka	624
64.1.2. Z historii kształtowania się dyscypliny w Polsce	624
64.2. Działy psychologii klinicznej dziecka	626
64.2.1. Psychologia sądowa	627
64.2.2. Psychologia kliniczno-wychowawcza	628
64.2.3. Psychologia defektologiczna	628
64.2.4. Neuropsychologia rozwojowa i psychologia neurologiczna	630
64.2.5. Psychologia pedopsychiatryczna	631
64.2.6. Psychologia pediatryczna	631
64.3. Zaburzenia rozwoju u dzieci. Elementy psychopatologii rozwojowej i pomoc psychologiczna	632
64.3.1. Pojęcie zaburzeń rozwoju psychiki	632
64.3.2. Czynniki zaburzeń rozwoju	636
64.3.3. Patomechanizmy wybranych zaburzeń rozwoju	640
64.3.4. Pomoc psychologiczna dla dzieci z zaburzeniami rozwoju	644
64.4. Podsumowanie	647
PYTANIA SPRAWDZAJĄCE	648
LITERATURA ZALECANA	648
65. Neuropsychologia kliniczna: charakterystyka dyscypliny	649
65.1. Podstawowe pojęcia	650
65.1.1. Metodologia korelacyjna	650
65.1.2. Dysfunkcje mózgu	650
65.1.3. Zaburzenia zachowania – objawy	650
65.1.4. Zespoły objawów – syndromy	651
65.1.5. Zasada podwójnej dysocjacji	653
65.1.6. Studium przypadku	654
65.2. Kierunki rozwoju neuropsychologii	655
65.2.1. Neurolingwistyka	656
65.2.2. Neurosemiotyka	656
65.2.3. Neuropsychologia poznawcza	657
65.2.4. Neuropsychologia medyczna	657
65.2.5. Neuropsychologia środowiskowa	657
65.3. Modele mózgowych mechanizmów funkcjonowania człowieka	658
65.3.1. Model gradientowej struktury kory półkul mózgowych	658
65.3.2. Model mózgowych mechanizmów zaburzeń językowych po uszkodzeniach struktur podkorowych	659
65.4. Podsumowanie	660
PYTANIA SPRAWDZAJĄCE	661

LITERATURA ZALECANA	661
66. Zaburzenia neuropsychologiczne w funkcjonowaniu człowieka	663
66.1. Typy klasyfikacji zaburzeń	663
66.1.1. Klasyfikacja zaburzeń w funkcjonowaniu człowieka z perspektywy neurologii klinicznej	663
66.1.2. Klasyfikacja zaburzeń w funkcjonowaniu człowieka z perspektywy psychologii	664
66.2. Wybrane formy zaburzeń	665
66.2.1. Zaburzenia znane w przeszłości, ciągle aktualne, obecnie rozpatrywane inaczej	665
66.2.2. Zaburzenia rozpoznane w przeszłości, następnie pomijane w rozważaniach teoretycznych, a obecnie wieloaspektowo badane	668
66.2.3. Zaburzenia wywołane przez przyczyny aktualne od drugiej połowy XX wieku	672
66.3. Podsumowanie	674
PYTANIA SPRAWDZAJĄCE	675
LITERATURA ZALECANA	675
67. Zastosowania neuropsychologii w praktyce społecznej	677
67.1. Diagnostyka	679
67.1.1. Czynniki modyfikujące rzeczywistość kliniczną neuropsychologii	679
67.1.2. Rodzaje diagnostyki	681
67.1.3. Samoocena środowiska neuropsychologów w nawiązaniu do diagnostyki	682
67.2. Pomoc psychologiczna	684
67.2.1. Rehabilitacja neuropsychologiczna	685
67.2.2. Interwencja kryzysowa	685
67.2.3. Inne formy pomocy psychologicznej	686
67.2.4. Profilaktyka zaburzeń lub choroby	686
67.2.5. Promocja zdrowia	687
67.3. Podsumowanie	688
PYTANIA SPRAWDZAJĄCE	689
LITERATURA ZALECANA	689
68. Psychopatologia zjawisk społecznych	691
68.1. Psychologiczna problematyka uzależnień od alkoholu i narkotyków	691
68.1.1. Zdrowienie z alkoholizmu w programie Anonimowych Alkoholików	693
68.1.2. Terapia uzależnienia chemicznego według modelu Minnesota	694
68.1.3. Modele terapii uzależnienia oparte na teorii uczenia	695
68.1.4. Koncepcja uzależnienia w ujęciu psychologii Ja	699
68.1.5. Poszukiwanie syntezy – koncepcja psychologicznych mechanizmów uzależnienia	700
68.1.6. Funkcjonowanie osoby uzależnionej	705
68.1.7. Strategiczno-strukturalna psychoterapia uzależnienia	708
68.2. Psychologiczne wyznaczniki przestępczości	710
68.2.1. Rola czynników biopsychicznych w etiologii zachowania przestępczego	712
68.2.2. W poszukiwaniu psychologicznych koncepcji wyjaśniania przestępczości	720
68.3. Psychologiczne aspekty zaburzeń seksualnych	729
68.3.1. Koncepcje zdrowia i choroby w zakresie seksualności	729
68.3.2. Badania naukowe seksualności	731
68.3.3. Obraz kliniczny zaburzeń seksualnych	735
68.3.4. Psychogenne przyczyny zaburzeń seksualnych	737
68.3.5. Diagnostyka psychologiczna zaburzeń seksualnych	739
68.3.6. Zaburzenia seksualne	741
68.4. Wybrane problemy patologii życia rodzinnego	750
68.4.1. Psychologia współuzależnienia	751
68.4.2. Psychoterapia współuzależnienia	754
68.4.3. Psychologiczne aspekty przemocy domowej	755
68.5. Podsumowanie	763
PYTANIA SPRAWDZAJĄCE	764
LITERATURA ZALECANA	765
69. Psychoterapia	767
69.1. Nurty teoretyczne w psychoterapii	767

69.1.1. Podejście psychoanalityczne	768
69.1.2. Podejście behawioralno-poznawcze	770
69.1.3. Podejście humanistyczno-egzystencjalne	771
69.1.4. Podejście systemowe	773
69.1.5. Inne szkoły psychoterapii	774
69.1.6. Uwagi końcowe	776
69.2. Zjawiska w psychoterapii i techniki psychoterapeutyczne	777
69.2.1. Zjawiska w psychoterapii	777
69.2.2. Techniki psychoterapii	781
69.3. Psychoterapia grupowa i rodzinna	788
69.3.1. Psychoterapia grupowa	788
69.3.2. Terapia rodzinna	791
69.4. Strategie i wyniki badań nad psychoterapią	793
69.5. Podsumowanie	795
PYTANIA SPRAWDZAJĄCE	795
LITERATURA ZALECANA	796
70. Psychologiczne podstawy niepełnosprawności i rehabilitacji	797
70.1. Pojęcie niepełnosprawności i jej rodzaje	798
70.2. Psychologiczne ujęcie niepełnosprawności	801
70.2.1. Trauma psychiczna wynikająca z dysfunkcji organizmu	801
70.2.2. Żal po utracie sprawności organizmu	803
70.2.3. Pokonywanie kryzysów życiowych przez osoby niepełnosprawne	805
70.2.4. Alienacja osobista i społeczna jako konsekwencja niepełnosprawności	807
70.2.5. Dążenie do zaakceptowania własnej niepełnosprawności	809
70.2.6. Niepełnosprawność jako dyspozycja do generowania problemów życiowych	811
70.3. Charakterystyka rehabilitacji osób niepełnosprawnych	813
70.3.1. Rehabilitacja jako pomoc w rozwiązywaniu problemów życiowych osób niepełnosprawnych	813
70.3.2. Metody, technologie i programy rehabilitacji	816
70.4. Podsumowanie	818
PYTANIA SPRAWDZAJĄCE	819
LITERATURA ZALECANA	819
DZIAŁ XII	
ETYKA ZAWODOWA PSYCHOLOGA	821
71. Etyczne aspekty uprawiania zawodu psychologa	823
71.1. Etyczne aspekty praktyki psychologicznej	823
71.1.1. Problemy etyczne diagnostyki psychologicznej	824
71.1.2. Problemy etyczne udzielania pomocy psychologicznej	828
71.1.3. Kompetencje w praktyce psychologicznej	831
71.2. Etyczne aspekty nauczania i popularyzacji psychologii	832
71.2.1. Nauczanie psychologii	832
71.2.2. Popularyzacja psychologii	834
71.3. Podsumowanie	835
PYTANIA SPRAWDZAJĄCE	836
LITERATURA ZALECANA	836
72. Kodeks etyczno-zawodowy psychologa	837
BIBLIOGRAFIA	845
INDEKS RZECZOWY	915
INDEKS NAZWISK	925
SPIS I ŹRÓDŁA FOTOGRAFII	935